

Congresverslag

Verslag van het symposium: Homosexualities and HIV/AIDS: More than a question of rights

Charles Picavet

Op 21 oktober 2004 organiseerde Hivos een symposium over homoseksualiteit en HIV/AIDS in ontwikkelingslanden. Op deze dag werd aan mensen uit alle delen van de wereld de kans geboden te discussiëren over seksuele gezondheid en rechten van homoseksuelen. Hiertoe heeft Hivos ongeveer vijftig partners uit Afrika, Azië en Zuid-Amerika uitgenodigd om over hun bevindingen te praten. Daarnaast was er een keur van nationale en internationale deskundigen op dit terrein aanwezig. Omdat homoseksualiteit een onderwerp is waarover in veel landen niet gepraat kan worden, was dit een erg bijzondere bijeenkomst. In veel landen is homoseksualiteit zelfs illegaal. Hulpverlening aan homoseksuelen en HIV-preventie die op hen is gericht zijn dan niet zonder risico. Zo werden in augustus 2004 39 mensen opgepakt die in Nepal pleitten voor homorechten en zich bezighielden met HIV-preventie. Zij zouden volgens de aanklacht daarmee perversie verspreiden. Een ander voorbeeld is de moord op Fanny Ann Eddy, een activiste voor homorechten uit Sierra Leone. Het symposium begon met een korte herdenking aan haar en haar belangrijke werk op het gebied van homorechten in Afrika.

Tijdens het symposium werden vier discussierondes gehouden, ieder over een ander thema. Elk thema werd door een spreker ingeleid, waarna twee of drie discussanten kort een aantal discussiethema's aan konden geven. Daarna kon iedereen in de zaal vragen stellen en mee discussiëren. Het eerste thema ging over de constructie van mannelijke seksualiteit en risicogedrag ten aanzien van HIV-transmissie in Azië. De inleider, Shivananda Khan (een Indiase Brit die actief is in Azië), bekritiseert de term MSM (mannen die seks hebben met mannen). Hoewel het gaat om mannen in biologische zin, wordt seks tussen hen vaak gezien als seks tussen een man en een 'niet-man'. De niet-mannelijke partner is degene die wordt geneukt (de passieve of receptieve partner). Diens vrouwelijkheid of gebrek aan mannelijkheid kan op verschillende manieren vorm krijgen, maar wordt doorgaans bepaald niet gewaardeerd. Homoseksuele mannen rapporteren dan ook veel seksueel geweld. Een derde zegt wel eens te maken hebben gehad met aanranding of verkrachting door vrienden, bijna de helft rapporteert der-

gelijke ervaringen met de politie en twee derde zegt geïntimideerd te zijn door de politie. Mannen die vrijen met een 'niet-man' voelen zich vaak niet aangesproken door preventieve boodschappen voor de doelgroep 'MSM'. Dit leidt ertoe dat men niet weet dat anale seks risicovol is. Vaak gaat men ervan uit dat vaginale seks meer risico op HIV geeft dan anale seks, terwijl het juist andersom is. In de discussie die volgt op de presentatie van Khan wordt verder doorgesproken over de vraag of het inderdaad zo is dat men passieve mannen niet als 'man' ziet. Er zouden verschillende vormen van mannelijkheid worden geconstrueerd. Punt is alleen dat niet al deze vormen worden gerespecteerd.

Het tweede thema ging over de vraag of de homobeweging en de vrouwenbeweging samen op kunnen trekken om thema's aan de orde te stellen die beide groepen raken. Tim Frasca (Chili) begint met een presentatie waarin hij mythen over de 'vervrouwelijking' van de HIV-epidemie bekritiseert aan de hand van Latijns-Amerikaans onderzoek. Hij laat zien dat vrouwen weliswaar kwetsbaarder zijn geworden voor HIV dan voorheen, maar dat het merendeel van de infecties nog steeds bij mannen voorkomt. Daarnaast toont hij voorbeelden van de manier waarop homoseksuele transmissie wordt doodgezwegen in communicatie van de overheid en de pers. De overheid zou dit zelfs bewust doen om niet de indruk te wekken dat het om een homoziekte gaat. Echter, dit maakt preventie voor deze groep natuurlijk erg lastig. Hoewel wel voordelen worden gezien in samenwerking tussen de homobeweging en de vrouwenbeweging, werd in de discussie toch weinig hoop geboden op dergelijke samenwerking. Hoewel de kwetsbaarheid van vrouwen stijgt, is deze sociaal gezien heel anders gestructureerd als de kwetsbaarheid van homoseksuele mannen. Daarnaast bestrijden de 'aids-mafia' en 'reproductive health-mafia' elkaar om beperkte middelen. Een opening voor samenwerking wordt wellicht geboden door aandacht te geven aan de groep die zowel met homomannen als met vrouwen seks heeft.

Vervolgens heeft rechter Edwin Cameron iets verteld over zijn rol in de nieuwe grondwet van Zuid-Afrika, waarin de rechten van homoseksuelen expliciet zijn opgenomen. Hij constateert dat er sinds dat succes zelfgenoegzaamheid is geslopen in de houding van de Zuid-Afrikaanse homobeweging. Men vergat dat er veel meer nodig was om de situatie voor homoseksuelen in het land te verbeteren. Hij vertelt bijvoorbeeld dat hij de enige is die een publieke functie heeft en open is over zijn HIV-status. Van anderen is het steeds pas na het overlijden duidelijk geworden. Het belangrijkste punt in Zuid-Afrika in verband met HIV is wel behandeling van HIV-positieven. Hiervoor zijn nog altijd veel te weinig middelen voorhanden. In tegenstelling tot in Zuid-Afrika wordt in Zimbabwe de HIV-epidemie gezien als mogelijkheid om de homobeweging op te organiseren en homoseksualiteit te normaliseren. Dit ondanks het feit dat zowel de homobeweging als de overheid oorspronkelijk zoveel mogelijk vermeden om de link tussen HIV en Aids en homoseksualiteit te leggen.

Tot slot is er een discussie gevoerd over homorechten versus Aids in Zuid-Amerika. Rubén Mayorga uit Guatemala verzorgde een presentatie over homoseksuele transmis-

sie van HIV in Zuid-Amerika en de middelen die de diverse landen voor preventie op dit terrein inzetten. Er bleek een enorm gat te zitten tussen het aantal transmissiegevallen via seks tussen mannen en het geld dat aan deze groep wordt uitgegeven. De bedragen die worden uitgegeven aan preventie bij prostitutie en drugsgebruikers zijn relatief veel hoger. Voor een deel zou dit kunnen komen door het dubbele stigma van homoseksuele mannen met HIV. De homoseksuele gemeenschap werd als eerste getroffen en was ook de eerste die reageerde op de dreiging van HIV. Dit heeft de vooroordelen rond deze groep alleen nog maar doen toenemen. In de discussie over deze cijfers kwam men nogmaals terug op de vraag of de term 'MSM' wel voldoet, waarmee weer werd teruggepakt naar de eerste discussie van de dag. De term werd bekritiseerd vanwege het homofobe karakter ervan. Het zou mensen ervan te weerhouden zich te committeren aan een homoseksuele identiteit en daarvoor ook uit te komen. Daarnaast werd beweerd dat 'MSM' helemaal niet als categorie bestaat in de ervaring en gevoelens van mannen zelf. Echter, ook 'homoseksualiteit' en zeker 'gay' werden als term afgewezen vanwege het Westerse karakter ervan. Deze termen beschrijven een bepaalde vorm van homoseksuele beleving. Beter is het te spreken van 'homoseksualities', zoals in de titel van het symposium.

Het symposium was interessant en leerzaam. De vorm die was gekozen, waarin heel veel ruimte was voor discussie, werkte erg goed. Veel mensen participeerden in de discussie, en zeker niet alleen maar de westerlingen. De thema's waren goed gekozen en de inleidingen zetten over het algemeen op zijn minst aan tot nadenken. Toch ben ik niet alleen maar enthousiast over de dag. De discussies stipten heel veel interessante thema's aan, maar geen van deze thema's werd voldoende uitgediscussieerd. Voelen Aziatische MSM zich echt niet aangesproken door preventie omdat zij voor hun gevoel geen seks hebben met een 'echte man' of is de preventie gewoon niet adequaat? Als 'homoseksueel' en 'MSM' allebei als term onvoldoende bruikbaar zijn, wat is dan het alternatief? In hoeverre zijn mannen die zowel met mannen als vrouwen seks hebben bereikbaar met preven-

tie? En zo zijn er nog wel meer vragen die overbleven aan het einde van deze dag. Wellicht hadden de inleidingen en discussanten zich nog beter tot een of twee thema's moeten beperken. Een andere beperking van de dag was dat alleen in algemene zin over homoseksualiteit en Aids werd gepraat. Er is zo goed als niks gezegd over het werk in de praktijk. Dit vind ik jammer, omdat het de discussies heel wat concreter had kunnen maken als dit wel was gebeurd. Desalniettemin was het een leuke dag die nogmaals aantoonde hoe belangrijk het is aandacht te blijven geven aan homoseksuele mannen, ook waar HIV officieel vooral via heteroseksueel contact wordt overgedragen.

Dit symposium is mede bedoeld als afscheid van Frans Mom, die als freelance consultant actief blijft. Frans is iemand die zich jarenlang sterk heeft ingezet voor zowel rechten van homoseksuele mannen en lesbische vrouwen in de hele wereld als voor de bestrijding van HIV en Aids in deze groep. Hij heeft dit op de agenda gezet van Hivos, dat daarmee een voortrekkersrol op dit terrein heeft gekregen. Met dit symposium heeft Hivos aangegeven actief te willen blijven op dit belangrijke werkterrein, ook na het vertrek van Frans Mom.

Geaccepteerd: 1 november 2004

Congres: Seksualiteit in de psychiatrie

Vrijdag 11 maart 2005, Congrescentrum 'De Reehorst', Ede

“Ook binnen de geestelijke gezondheidszorg is seksualiteit een beladen en lastig onderwerp. Terwijl het ook daar een grote rol speelt. Zowel ‘normale’ seksualiteitsbeleving en seksualiteit die afwijkt van de norm, als seksualiteit die beïnvloed wordt door (medicamenteuze) behandeling en verblijf in de GGZ-organisatie zijn aan de orde in de praktijk.”

Lezingen door: Woet Gianotten, Rikus Knegering, Gerrie Huisman; Workshops door: Elisabeth Wolf, Frans van der Made, Bianca van Moorst, Anneke van Loevesijn, Guusje van der Schoot, Paul Rabszryn, Rikus Knegering.

Doelgroep: verpleegkundigen, artsen, sociotherapeuten, psychologen, seksuologen, SPV-ers binnen de GGZ.
 Voor informatie over inschrijving en deelname: Stg. Sympopna, info@sympopna.nl; Tel.: 030 2730100; Kosten: 197,50 euro.
 Meer info: www.sympopna.nl
